

Received: 19 Oct 2019, Revised: 6 Nov 2019

Accepted: 16 Dec 2019

นิพนธ์ต้นฉบับ

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560
ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

ทิพวัลย์ พรหมมร^{1,*} สมโภช รติโอฬาร² อีระวุธ ธรรมกุล²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกระดับความรู้ ระดับทัศนคติระดับการปฏิบัติ และ (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบ เลือกมาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายได้ จำนวน 220 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น ด้านความรู้ เท่ากับ 0.82 ด้านทัศนคติ และด้านการปฏิบัติ มีค่าแอลฟาเท่ากับ 0.84 และ 0.89 ตามลำดับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติถดถอยพหุคูณเชิงเส้นแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 70.5 มีความรู้เกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 อยู่ในระดับปานกลาง มีทัศนคติเกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 อยู่ในระดับดี มีการปฏิบัติตาม พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 อยู่ในระดับปานกลาง และ (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตาม พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก ได้แก่ ความรู้ด้านเนื้อหาตาม พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ($p=.002$) ทัศนคติเกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ด้านผู้ประกอบการ ($p=.043$) และเพศหญิง ($p=.040$) โดยสามารถร่วมกันอธิบายการปฏิบัติตาม พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกได้ร้อยละ 38.7

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการร้านค้าปลีก การปฏิบัติ พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560

¹ นักศึกษา ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกบริหารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² อาจารย์แขนงวิชาเอกบริหารสาธารณสุข สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

* Corresponding author: mthip2311@gmail.com

*Original Article***Factors Affecting Retailers' Practices on Tobacco Products Control Act of 2017 in Chiang Yuen District, Maha Sarakham Province**Thipawan Phrommorn^{1,*}, Sompoch Rationan², Theerawut Thammakul²**Abstract**

This cross-sectional study aimed to study 1) knowledge, attitudes, and practices on the Tobacco Products Control Act of 2017 and 2) to find out factors affecting the practices of retailers on the Tobacco Products Control Act of 2017 in Chiang Yuen district, Maha Sarakham province. There were 220 tobacco product retailers selected using the simple random sampling. Data were collected by a questionnaires alpha coefficients of 0.85, 0.84 and 0.89 for the knowledge, attitude and practice aspects, respective and then data were analyzed by using with descriptive statistics and step-wise multiple regression analysis. The findings revealed that: 1) among all retailers-respondents, the majority of them were female (70.50%) with a moderate level of knowledge on the Tobacco Products Control Act of B.E.2560, a good level of attitudes toward the Tobacco Products Control Act of B.E.2560 and a moderate level of practices on Tobacco Products Control Act of B.E.2560 and 2) the factors affecting the retailers' practices based on Tobacco Products Control Act of B.E.2560 were the knowledge about entrepreneurs under the Act, the attitudes toward entrepreneurs under the Act, and being female retailers. The combined of knowledge about entrepreneurs under the Act, the attitudes toward entrepreneurs under the Act, and being female retailers were capable of predicting 38.7% of retailers practices on Tobacco Products Control Act of B.E.2560 and knowledge about entrepreneurs under the Act was the most powerful as the most powerful predictive factor ($B=.201, p=.002$)

Keywords: retailer, practices, Tobacco Products Control Act of B.E.2560

¹ Student in Master of Public Health Program in Public Health Administration, Sukhothai Thammathirat Open University

² Lecturer, School of Health Science, Sukhothai Thammathirat Open University

* Corresponding author: mthip2311@gmail.com

บทนำ

การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุการเสียชีวิตที่สามารถป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นได้มากที่สุด โดยปี พ.ศ.2551 บุหรี่คร่าชีวิตผู้คนทั่วโลกมากกว่า 5 ล้านคน คาดว่าในปี พ.ศ. 2573 หากยังไม่มีมาตรการใด ๆ จะมีจำนวนผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นทั้งหมด 8 ล้านคนต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากยาสูบเป็นสาเหตุของปัญหาสุขภาพร้ายแรง ที่สามารถป้องกันได้ ซึ่งจากรายงานขององค์การอนามัยโลกพบว่า มีผู้เสียชีวิตเนื่องจากการบริโภคยาสูบหรือการได้รับควันบุหรี่สูงถึง 6 ล้านคนต่อปีและคาดการณ์ไว้ว่าหากประเทศต่าง ๆ ไม่ได้ร่วมมือกันอย่างจริงจังในการป้องกันและควบคุมการบริโภคยาสูบ จะมีผู้เสียชีวิตเพิ่มเป็น 8 ล้านคนต่อปี ในปี พ.ศ. 2573 ดังนั้น องค์การอนามัยโลกจึงจัดให้การบริโภคยาสูบเป็นปัญหาที่สำคัญอันดับต้น ๆ ที่ทุกประเทศต้องร่วมมือกันแก้ไขอย่างเร่งด่วน¹ การบริโภคยาสูบเป็นปัญหาสาธารณสุขสำคัญระดับประเทศและสากล องค์การอนามัยโลกได้จัดให้การบริโภคยาสูบเป็นปัญหาที่สำคัญอันดับต้น ๆ ที่ทุกประเทศต้องร่วมมือกันแก้ไขอย่างเร่งด่วน สำหรับประเทศไทยการสูบบุหรี่นับเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะโรคสูงเป็นลำดับที่ 2 รองจากการดื่มแอลกอฮอล์²

สถานการณ์การสูบบุหรี่ของประชากรไทยที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ปี พ.ศ.2558 พบว่าประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป มีผู้สูบบุหรี่ 10.9 ล้านคนการสูบบุหรี่ของเยาวชน (อายุ 15-18 ปี) ในช่วงปี 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2547-2557) พบว่าอัตราการสูบบุหรี่ของเยาวชนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.58 เป็นร้อยละ 8.25 โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนผู้หญิงมีการสูบบุหรี่โรงงานเพิ่มขึ้นจากการสำรวจครั้งล่าสุด ในปี พ.ศ.2558 เปรียบเทียบกับครั้งที่ผ่านมามีในปี พ.ศ.2557 พบว่า อัตราการบริโภคยาสูบลดลงจากร้อยละ

8.25 เป็น 7.92 แต่อายุเฉลี่ยของเยาวชนที่เริ่มสูบกกลับมีแนวโน้มลดลง อีกทั้งพบว่าเยาวชนมีการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ยาสูบรูปแบบใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น โดยอุตสาหกรรมยาสูบ เน้นการใช้กลยุทธ์สื่อออนไลน์หรือการตลาดเชิงสังคม (social marketing) ที่เข้ามาเป็นส่วนสำคัญ ซึ่งกฎหมายปัจจุบันยังไม่สามารถดำเนินการได้ และกลุ่มเยาวชนยังขาดความเข้าใจและตระหนักถึงพิษภัยของยาสูบที่ถูกต้อง³

การเข้าถึงผลิตภัณฑ์ยาสูบของเยาวชนที่เป็นผู้สูบบุหรี่ปัจจุบันร้อยละ 67.4 สามารถหาซื้อบุหรี่ได้ตามร้านค้าทั่วไป ได้แก่ ร้านค้า ร้านขายของชำ ร้านค้าเร่ แผงลอย ตลาดนัด และร้านสะดวกซื้อ ในช่วง 30 วันที่ผ่านมา โดยเยาวชนที่สูบบุหรี่จำนวนประมาณครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 54.4 สามารถหาซื้อบุหรี่ได้จากร้านค้าและร้านขายของชำ ร้อยละ 8.7 สามารถหาซื้อบุหรี่ได้จากร้านค้าเร่ แผงลอย และตลาดนัด ร้อยละ 4.3 สามารถซื้อบุหรี่ได้จากร้านสะดวกซื้อ และร้อยละ 12.8 ได้บุหรี่มาจากผู้อื่น นอกจากนี้เยาวชนผู้สูบบุหรี่เกือบครึ่งหนึ่ง หรือร้อยละ 44 สามารถซื้อบุหรี่ได้โดยไม่ได้รับการตรวจสอบอายุของผู้ซื้อ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2559) นอกจากนี้ ร้อยละ 30.9 ยังเคยพบเห็นการโฆษณาและการส่งเสริมการจำหน่ายบุหรี่ ณ จุดขาย และมากกว่าร้อยละ 20.0 เคยสวมใส่หรือใช้สิ่งของที่มีชื่อหรือตราสัญลักษณ์ของบริษัทยาสูบ⁴

จากพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ 4 กรกฎาคม 2560 (ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 39 ก ,2560) สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2535 ซึ่งใช้บังคับมาเป็นเวลานานถึง 25 ปี รวมทั้งมีบทบัญญัติหลายประการที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ในด้านสถานการณ์การสูบบุหรี่ของเยาวชนในบริบทพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม จากผลการสำรวจที่ผ่านมา พบว่า มีอัตราความชุกของการสูบบุหรี่ของประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป ร้อยละ 20.25⁵ ซึ่งตัวชี้วัดของแผนยุทธศาสตร์ระบบสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม ปี 2558-2561 ได้ตั้งเป้าหมายกำหนดอัตราความชุกของผู้สูบบุหรี่ในประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป ต้องไม่เกินร้อยละ 18.00 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลเป็นหน่วยงานภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ตามคำสั่งและนโยบายระดับจังหวัด เพื่อลดอัตราการสูบบุหรี่ของประชากรไทย ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่จะนำไปสู่โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง NCD และเป็นการป้องกันมิให้เกิดผู้เสียชีวิตใหม่และเฝ้าระวังธุรกิจยาสูบที่มุ่งเป้าไปยังเด็กเยาวชน และนักสูบหน้าใหม่

จากสถานการณ์ปัญหาอัตราความชุกของการสูบบุหรี่ของเยาวชนในจังหวัดมหาสารคาม และยังไม่มีการศึกษาถึงการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก ในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและมีความสนใจ ที่จะศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้าง ที่มีผลต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก ในอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม และผู้ประกอบการร้านค้าปลีกในอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 หรือไม่อย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก ศึกษาระดับความรู้ และ ระดับทัศนคติ ที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ศึกษาระดับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก และวิเคราะห์ปัจจัยที่มี

ผลต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินตามนโยบายและเพื่อจำกัดการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ยาสูบของเยาวชนไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยวิธีการสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Cross – Sectional descriptive Study)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษา คือ ผู้ประกอบการร้านค้าปลีก อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 436 ร้าน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบ อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 220 ร้าน ที่ได้จากการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power 3 โดยกำหนดขนาดอิทธิพล (Effect size f²) อยู่ในระดับปานกลาง คือ 0.15 ค่าอำนาจในการทดสอบ (Power: 1- β error probability) เท่ากับ 0.95 ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ตัวแปรทำนายจำนวน 9 ตัวแปร คำนวณขนาดตัวอย่างได้ 166 ร้านค้า และเพื่อป้องกันการไม่ตอบกลับและความผิดพลาดจากการตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์จึงเพิ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 30 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ รวมจำนวนตัวอย่าง 220 ร้านค้า และคำนวณขนาดตัวอย่างในแต่ละตำบลตามสัดส่วนร้านค้าปลีกที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบ จากนั้นจึงสุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบลโดยการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลากแบบไม่ใส่คืน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก ชนิดตอบสั้น

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้ในเนื้อหาและบทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 มีคำถามทั้งหมด 20 ข้อ มีคำตอบให้เลือก ถูกและผิด

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 มีคำถามทั้งหมด 12 ข้อ เป็นลักษณะคำถามแบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 มีคำถามทั้งหมด 12 ข้อ เป็นลักษณะคำถามแบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ประกอบด้วย 1) ตรวจสอบหาความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่าทุกข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) อยู่ระหว่าง 0.6-1.0 ทุกข้อคำถาม 2) ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ได้จากการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้ประกอบการร้านค้าปลีก ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 ร้านค้า พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้านความรู้ ด้วยวิธี KR-20 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' Coefficient of Alpha) ของแบบสอบถาม ด้านทัศนคติ และด้านการปฏิบัติ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 และ 0.89

ตามลำดับ ส่วนความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้เก็บข้อมูลโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในพื้นที่ที่มีกลุ่มตัวอย่าง เพราะผู้ประกอบการร้านค้าปลีกส่วนใหญ่มีความไว้วางใจและให้คำตอบที่เป็นจริงกับ อสม. ซึ่งเป็นคนในชุมชนเดียวกันมากกว่าเก็บข้อมูลโดยผู้วิจัย⁶ อสม.ที่เก็บข้อมูลทุกคนผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อรับรู้ถึงวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการเก็บข้อมูล วิธีเก็บข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเอง และในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างอ่านหนังสือไม่ได้ อสม. จะเป็นผู้อ่านแบบสอบถามให้ฟังแล้วให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เลือกคำตอบด้วยตนเองโดยมีแบบสอบถามที่ตอบข้อคำถามครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน 220 ฉบับ คิดเป็นอัตราตอบกลับ (Response rate) ร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ การใช้ตารางแจกแจงความถี่ แสดงผลเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเสนอคณะกรรมการการพิจารณาจริยธรรมการศึกษาวิจัยในมนุษย์ในจังหวัดมหาสารคาม และผ่านการรับรองโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม 2562 เลขที่ 1/2562

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 70.5) มีอายุระหว่าง 45 -55 ปี (ร้อยละ 35.0) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 46.4) ระยะเวลาประกอบอาชีพค้าขายส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1-10 ปี (ร้อยละ 51.8) และส่วนใหญ่เคยถูกตรวจสอบการปฏิบัติตาม พรบ.จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ร้อยละ 66.4)

1.2 ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับความรู้เกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 อยู่ในระดับปานกลาง (Mean=13.96 ,SD=2.949) โดยในด้านเนื้อหาตาม พรบ. พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง (Mean=9.19 ,SD=1.993) และด้านบทกำหนดโทษตาม พรบ. พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง (Mean=4.76, SD=1.374)

1.3 ข้อมูลทัศนคติต่อ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 อยู่ในระดับดี (Mean=3.71, SD=0.544) โดยทัศนคติเกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ด้านที่มีต่อผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) โดยรวมอยู่ในระดับดี (Mean=3.83 ,SD=0.673) ด้านที่มีต่อผู้ประกอบการร้านค้าปลีก(ผู้ขาย) โดยรวมมีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง (Mean=3.58, SD=0.506)

1.4 ข้อมูลการปฏิบัติตาม พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับการปฏิบัติตาม พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 อยู่ในระดับปานกลาง (Mean=2.23, SD=0.258) โดยการปฏิบัติตาม พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ด้านการจำหน่าย อยู่ในระดับปานกลาง (Mean=2.12 ,SD=0.337) ด้านการโฆษณา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (Mean=2.34, SD=0.267) แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตาม พรบ. ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

รายการ	Mean	SD	แปลผล
ความรู้เกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560			
- ด้านเนื้อหาตาม พรบ.	9.19	1.993	ปานกลาง
- ด้านบทกำหนดโทษตาม พรบ.	4.76	1.374	ปานกลาง
ทัศนคติเกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560			
- ด้านที่มีต่อผู้บริโภค (ผู้ซื้อ)	3.83	0.673	ดี
- ด้านที่มีต่อผู้ประกอบการร้านค้าปลีก(ผู้ขาย)	3.58	0.506	ปานกลาง
การปฏิบัติตาม พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560			
- ด้านการจำหน่าย	2.12	0.337	ปานกลาง
- ด้านการโฆษณา	2.34	0.267	มาก

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณและค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจพหุคูณ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ตัวแปรพยากรณ์	B	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	16.679		10.258	< 0.001
ความรู้ด้านเนื้อหาตาม พรบ.	.314	.201	3.201	.002
ทัศนคติด้านที่มีต่อผู้ประกอบการ(ผู้ขาย)	.181	.177	2.034	.043
เพศหญิง	.880	.130	2.069	.040

$R = 0.423$ $R^2 = 0.387$ $SEest = 2.849$ $adjust R^2 = 0.345$ $F = 26.606$

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 พบว่า ความรู้เกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ด้านเนื้อหาตาม พรบ. (Beta= 0.201) มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม มากที่สุด รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบด้านที่มีต่อผู้ประกอบการ(ผู้ขาย) (Beta= 0.177) และ เพศหญิง (Beta= 0.130) โดยตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการตัดสินใจที่มีการปรับฐานประชากรตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรอิสระ (Adjusted R²) เท่ากับ 0.345 และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ (SEest) เท่ากับ 2.894 หมายความว่า สามารถร่วมกันอธิบายการปฏิบัติตาม พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกร้อยละ 38.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังแสดงในตารางที่ 2) และมีตัวแปรอิสระที่ไม่มีผลต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุม

ผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ได้แก่ ตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการประกอบอาชีพค้าขาย และการถูกตรวจสอบการปฏิบัติตาม พรบ. จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนตัวแปรความรู้เกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ด้านบทกำหนดโทษตาม พรบ. และตัวแปรทัศนคติเกี่ยวกับ พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ด้านที่มีต่อผู้บริโภค(ผู้ซื้อ)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ครั้งนี้สรุปได้ว่าผู้ประกอบการร้านค้าปลีก อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม จำนวนมากกว่าครึ่ง ร้อยละ 61.4 มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ในด้านการจำหน่าย และการโฆษณาผลิตภัณฑ์ยาสูบ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีความใกล้เคียงกับผลการศึกษาที่ผ่านมาที่พบว่าผู้ประกอบการร้านค้าปลีกในชุมชนจำนวนมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 68.9) มีพฤติกรรมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบให้เยาวชน⁷ ทำให้สะท้อนให้เห็นว่าการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบให้กับเยาวชน ยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง จากผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน สรุปได้ว่า มีตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการปฏิบัติตาม

พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกในชุมชน อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ตัวแปร จำแนกออกเป็น 3 กลุ่มปัจจัย คือ

กลุ่มปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก พบว่า ตัวแปรอิสระที่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ 1 ตัวแปร คือ ตัวแปรด้านเพศหญิง อภิปรายได้ว่า การที่ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกเป็นเพศหญิง จะมีความตระหนักและมีความใส่ใจต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 มากกว่าเพศชาย ซึ่งเพศชายอาจเห็นว่าการกระทำบางอย่างบางอย่างเป็นการละเมิดกฎหมายสามารถทำได้ หรือไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมาย โดยพฤติกรรมแล้วผู้ชายจะกล้าได้กล้าเสีย ไม่เกรงกลัว ที่สำคัญในเรื่องขาดความรับผิดชอบ ที่ผลการศึกษาออกมาเป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งอาจจะมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับกับผลการศึกษาถึง การสนับสนุนของประชาชน ที่มีต่อกฎหมายการห้ามขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับบุหรี่ ในประเทศอังกฤษ โดยพบว่า เพศหญิงจะปฏิบัติตามกฎหมายมากกว่าเพศชาย⁸ เช่นเดียวกับการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามกฎหมายการห้ามสูบบุหรี่ทั้งในกลุ่มผู้สูบบุหรี่ และกลุ่มไม่สูบบุหรี่ รวมทั้ง สถานที่ต่างๆ ถึงการกำหนดให้เป็นเขตปลอดบุหรี่ในประเทศจีน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามกฎหมายการห้ามสูบบุหรี่นั้นพบว่า เพศหญิงทั้งในกลุ่มที่สูบบุหรี่ และไม่สูบบุหรี่จะมีการปฏิบัติตามกฎหมาย มากกว่าเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)⁹

ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 พบว่า ตัวแปรที่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยคือ ตัวแปรความรู้ด้านเนื้อหาตาม พรบ. อภิปรายได้ว่า การที่

ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกมีความรู้ในเนื้อหาตาม พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ จะส่งผลให้ผู้ประกอบการมีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกมีระดับความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 อยู่ในระดับปานกลาง จึงส่งผลให้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ในด้านการจำหน่าย และการโฆษณาผลิตภัณฑ์ยาสูบ อยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะประเด็นการไม่ตรวจสอบอายุผู้ซื้อจากบัตรประชาชนก่อนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบ และยังมี การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบให้กับบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ที่ผู้ประกอบการยังมีการปฏิบัติไม่ถูกต้อง สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกไม่สอบถามอายุของผู้ซื้อบุหรี่ปีก่อนขายจะมีพฤติกรรมขายบุหรี่ให้เยาวชน คิดเป็นร้อยละ 95.2¹⁰ สอดคล้องกับผลการศึกษาในต่างประเทศที่ยืนยันว่าการไม่ตรวจสอบอายุหรือตรวจสอบบัตรประจำตัวประชาชนของผู้ซื้อก่อน ขายบุหรี่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการขายบุหรี่ให้เยาวชน

ทัศนคติเกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ตัวแปรที่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยคือ ตัวแปรทัศนคติด้านที่มีต่อผู้ประกอบการ (ผู้ขาย) อภิปรายได้ว่า ทัศนคติของผู้ประกอบการด้านที่มีต่อผู้ประกอบการ (ผู้ขาย) อยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ประกอบการร้านค้าปลีก มีความกังวลต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 สาเหตุอาจเนื่องมาจากมีข้อจำกัดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบ รวมทั้งมีบทกำหนดโทษ หากไม่ปฏิบัติตาม เช่น ต้องมีการเพิ่มความระมัดระวังในการขายบุหรี่มากขึ้น มีผลกระทบต่อยรายได้ สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า

ทัศนคติต่อร่างพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบฉบับใหม่ ผู้ประกอบการคิดว่ามีผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ได้แก่ ต้องเพิ่มความระมัดระวังในการขายบุหรี่มากขึ้น มีบทลงโทษที่รุนแรงขึ้นรายได้จากการขายบุหรี่ลดลง¹¹

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงาน ด้านสาธารณสุข หน่วยงานตำรวจ และสรรพสามิต เรงรัด พัฒนามาตรการการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ และจัดทำสื่อต่าง ๆ เช่น คู่มือโปสเตอร์ แผ่นพับ สติกเกอร์ เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมทั้งให้ข้อมูลในการปฏิบัติที่ถูกต้องกับผู้ประกอบการร้านค้าปลีก

2. หน่วยงานรัฐควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ทำการสุ่มตรวจสอบการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก เป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้ผู้ประกอบการร้านค้าปลีกมีการปฏิบัติตาม พรบ. ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อยืนยันถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกที่มีบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันออกไป

2. ควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพถึงความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านค้าปลีก ต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 รวมทั้งปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560

3. ควรทำการศึกษาเชิงทดลองเพื่อหาแนวทางในการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพเพื่อ

แก้ไขปัญหการไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 ในกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าปลีก

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ประกอบการร้านค้าปลีกอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ และให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ทำให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organisation. WHO Report on the global tobacco epidemic, 2008: Warning about the dangers of tobacco. Geneva, Switzerland: World Health Organization; 2008.
2. ศิริวรรณ พิทยรังษฤษฎ์, ประภาพรรณ เอี่ยมอนันต์, ปวีณา ปันกระจำง และกมลภากร สมมติ. สรุปสถานการณ์การควบคุมยาสูบของประเทศไทย พ.ศ.2557. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ :เจริญดีมั่นคงการพิมพ์; 2557.
3. สำนักงานสถิติแห่งชาติ.การสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ: ธนาเพลส; 2559.
4. ศิริวรรณ พิทยรังษฤษฎ์, ปานทิพย์ โชติเบจ มาภรณ์และคณะ. สรุปสถานการณ์เฝ้าระวังเพื่อ ควบคุมการบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ :เจริญดีมั่นคงการพิมพ์; 2559.
5. สำนักงานสถิติแห่งชาติ.การสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ: ธนาเพลส; 2560.

6. จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ, ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน, ปิยะรัตน์ นิยมพิทักษ์พงศ์, และคันสนีย์ เมฆรุ่งเรืองวงศ์. แนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบให้เยาวชนของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกในชุมชนชนบทด้วยชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก; 2557.
7. จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ, ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน, อาทิตยา วัจนสินธุ์, และบุญชนัญญา พงษ์ปรีชา. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการขายบุหรี่ให้เยาวชนของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกในเขตสุขภาพที่ 2. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข 2558; 12(1): 56-70.
8. Shahab L and West R. Public support in England for a total ban on the sale of tobacco products. Tobacco Control 2010; 19: 143-7.
9. Li Q, Hyland A, O'Connor R, Zhao G, Du L, Li X, Fong GT. Support for smoke-free policies among smokers and non-smokers in six cities in China: ITC China survey. TobaccoControl 2010; Volume 19: i40-6.
10. จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ, ปิยะรัตน์ นิยมพิทักษ์พงศ์. พฤติกรรมการจำหน่ายบุหรี่ของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกในชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. วารสารสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2557.; 6(2): 101-106.
11. จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ, ปิยะรัตน์ นิยมพิทักษ์พงศ์, ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน, อรวรรณ กิตติสิโรจน์และอาทิตยา วัจนสินธุ์. ทศนคติของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกในเขตบริการสุขภาพที่ 2 ที่มีต่อเนื้อหาผลกระทบและพฤติกรรมการตอบสนองต่อร่างพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบฉบับใหม่. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ 2559; 10(3): 321-330.